

DİŐİŐLERİ BAKANLIĐI BÜTÇESİ

16 Şubat 1967

Kısa denecek kadar kısa bir süre önce, yani 6 Ocak 1967 günü verilmiş olan bir gen-soru dolayısıyla partimin çeşitli dış politika konulan üzerinde görüşlerini açıklamış bulunduğumdan bugünkü konuşmamda o gün ele alamadığım konulan ele almak suretiyle ve özellikle Sayın Dışışleri Bakanı'nın söyledikleri ve bizim yanıt vermek ve eleştirmek fırsatını bulmadığımız konuları ele almakla yetineceğim.

Diyebiliriz ki, bugün Türk dış politikasının asıl sorununun yüzde 100 ulusal çıkarlara uygun, ulusal bağımsızlıktan ve egemenlik haklarımızdan hiç taviz vermeyen bir dış politikayı gerçekleştirmek olduğu konusunda hemen hemen herkes, görüş birliği halindedir. Ve gene ikili antlaşmaların ve yurdumuzda bulunan Ame-rikan üslerinin böyle bir politika ile de hiç değilse bugünkü haliyle tam bağdaşma-dığı konusunda da bir görüş birliği vardır. Başlangıçta ikili anlaşmaların sözünü dahi etmeyen, yurdumuzda Amerikan üsleri bulunduğunu inkar eden Hükümet yetkilileri, bugün bu üslerin varlığını, ikili antlaşmaların sakıncalarını kabul etmek-teler ve ikili anlaşmaların düzeltilmesinden, ikili anlaşmaların çöpsüz üzüm olma-dığından, ikili anlaşmalarda Devletler Hukukuna, Sayın Dışışleri Bakanı'nın deyimi ile, "Hukuku Düvele" aykırı hususlar bulunduğuna işaret ediyorlar, bunları kabul ediyorlar, bunları temizlemekle uğraşyoruz, diyorlar. Bir temel tasarı hazırladık ve Amerika'yı bu konuda görüşmeye çağırdık, diyorlar, ikili anlaşmalar ve Amerikan üsleri konusunu ilk defa ortaya atmış ve bu konuyu defalarca bütün ayrıntılarıyla açıklayarak önemini belirtmiş olan parti olarak bu çabalarının nihayet iktidar çevre-lerini ve Hükümeti de etkilediğini ve onu harekete geçirdiğini görmekten memnu-nuz. Ne var ki, Hükümet hâlâ bu ikili anlaşmalar ve üsler konusunun köküne inmiş ve bu sorunun önemini ve ağırlığını tamamen anlamış görünmüyor veya anlamış-larsa da bunlara karşı durum almış görünmüyorlar.

Sayın Dışışleri Bakanı burada temel anlaşmanın artık adeta itirazsız hale geldiğini belirttiği kısımlarından uzun bir pasaj okudular. Ama ne bu pasajda, ne de Sayın Dışışleri Bakanı'nın burada yaptığı sözlü açıklamalarda konunun can alıcı noktası üzerinde bir şey söylemiyorlar. Pasajda tesislerin mülkiyetinin Türkiye Hükümetine ait olacağı, tesislerin niteliğinin hükümetten önceden izin almadan değiştirilemeye-ceği gibi konular var. Ama uzun uzun daha önceki konuşmalarımızda belirttiğimiz gibi, üsler konusunda önemli olan nokta bu üslerin işletilmesinin, kullanılmasının, idaresinin, kontrolünün kime ait olacağı sorunudur. Bu üsler Türk Kumandanlı-ğına mı, Amerikan Genelkurmayına, onun kumandanlığına mı bağlı olacaktır? Bu üslerde atom silahlarının ve nükleer başlık taşıyan uçakların harekete geçip geçiril-memeleri konusunda karar vermek yetkisi kime ait olacaktır?

Önemli olan bu soruların yanıtıdır. Bu üsler şimdiye kadar olduğu gibi Ameri-

kan komutanlığına bağlı oldukça, operasyonu Amerikalılara ait oldukça, Amerikalılar bizim denetimimiz olmadan buralardan casus uçakları uçurabildikleri, buradan zamanında Lübnan'a olduğu gibi başka ülkelere askerler yollayabildikleri sürece, buralardaki nükleer başlıklı silahlara, bombardıman uçaklarının hareketleri onların kararına bağlı oldukça üsler sorunu bütün ağırlığıyla devam ediyor demektir.

İkili anlaşmalarda ne değişiklik yapılırsa yapılsın, üsler hakkında ne hüküm getirilirse getirilsin bunlar geçici önlemler olmaktan, aldatici önlemler olmaktan ileri gidemez. Bunların mülkiyeti bize aittir demek yeterli bir savunma değildir. Toprağın mülkiyeti, tesisin mülkiyeti bize ait olmuş; ama oradaki faaliyetler, oranın kontrolü, idaresi, oradaki atom silahlarının kullanılması yetkisi bize ait değilse, üsler Anayasaya aykırı, egemenliğimize ve bağımsızlığımıza aykırı varlıklar olmakta devam eder. Toprak bütünlüğümüzü ihlal eden varlıklar olmakta devam eder. Çünkü bunlara kontrolü, işleyişi Amerikan kumandanlarına, Amerikalı yetkililere ait olduğu sürece bu toprakların idaresi onlara aittir demek oluyor. Demek oluyor ki, bu üslerin bulunduğu toprak parçalarında biz Amerika'ya kendi ülkesi dışında fazladan toprak ayrıcalıkları ve statüsü tanımış oluyoruz. Bu ise, Anayasaya aykırı olduğu kadar, hatta Türk Ceza Yasamızın çok açık olan 125. maddesine de aykırıdır. Bu bütçe görüşmelerinde Sayın Adalet Partisi'nin sözcüleri Ceza Yasasından ve Partiler Yasasından maddeler okumak gibi yeni bir usul çıkardılar. Ben de bu vesileyle kendilerine bu maddeyi, bu üsler dolayısıyla hatırlatmak isterim. Ceza Yasasının 125. maddesi aynen şöyle diyor: "Devlet topraklarının tamamının veya bir kısmının yabancı bir Devletin egemenliği altına koymaya veya Devletin bağımsızlığını azaltma veya birliğini bozmaya veya Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmının Devlet idaresinden ayırmaya yönelik bir fiil işleyen kimse ölüm cezasıyla cezalandırılır." (AP sıralarından tepkiler.)

Aynı zamanda bu üsler böyle Amerika'nın kontrolünde, denetiminde, işletmesinde devam ettiği sürece Türkiye aynı zamanda her an arzusu ve iradesi dışında bir üçüncü dünya savaşının içine sokulmak tehlikesiyle karşı karşıya olmakta da devam eder.

Sayın Çağlayangil 7 Ocak 1967'de Meclisteki konuşmasında, "Büyük devletler ile ilişki kurmak zordur" dediler. Hiç değilse işin içinde bir zorluk olduğunu nihayet anladıklarına da memnun olduk. Oysa daha önceleri, Amerika ile olan anlaşmalar ve ilişkiler hep karşılıklı çıkarlara dayanan eşitlik esası üzerinden yapılmış ve yürütülen anlaşmalar ve ilişkiler olarak savunuluyordu. Şimdi sözü edilen zorluk nereden çıkıyor? Bizim çıkarlarımızı ve haklarımızı Amerika'ya kabul ettirebilmekte çıkıyor ve çıkacaktır da. Çünkü eşit haklar, eşit ilişkiler ancak fiilen eşit durumda olan taraflar arasında mümkündür. Ekonomik, mali, teknik, askeri bakımdan eşit veya eşite yakın bir durumda olunursa ancak eşit koşullar kabul edilebilir ve bu eşit koşullar kâğıt üzerinde kalmayıp gerçekten yürütülebilir. Ama Türkiye gibi küçük, az gelişmiş, güçsüz bir devlet, Amerika gibi dünyanın dev bir devleti ile böyle askeri bir ittifaka girerse elbette ki bizim eşit haklarımızı ve çıkarlarımızı onlara kabul ettirmek zordur. Biz bu zorluğu dile getirerek demiştik ki; "Askeri ittifaklara girmek, küçük devletler için ve bu arada bizim için doğru değildir. Nitekim Atatürk de büyük devletlerle askeri ittifaklara girmemiştir. Çünkü bu gerçeği Atatürk kavramıştır.

Atatürk Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya ile olan askeri ittifakın bize nelere mal olduğunu bizzat yaşamıştır. Bu bakımdan Atatürk'ün dış politikasına dönelim derken kesin olarak onun diğer dış politika ilkeleri arasında bu ilkesine de uymak ve bunu da uygulamak zorunluluğu vardır,” demiştik.

Yine aynı gerçekçi, açından soruna bakarak biz geçen yılki bütçe görüşmelerinde, “Türkiye gelişmiş, sanayii güçlü, zengin, dünyanın başka yerlerinde yatırımları, çıkarları, sömürme ilişkileri olan, hâkim ekonomiler denilen ekonomilere sahip Batı ülkeleriyle aynı safta ve aynı paralelde bir dış politika yürütemez” demiştik. O zaman Sayın Çağlayangil bu görüşümüze, “Türkiye’yi Batı devletleri ile aynı safta bulunmaya layık görmüyorlar” diye yanıt vermişlerdi. Oysa dış politika, layık görüp görmemek gibi öznel değerlendirmelerle, gerçekten Batılı toplumların teknik, ekonomik, askeri düzeyine erişmeden Batılı olmak özentileriyle yürütülemez. Bir ülke, içinde bulunduğu gerçek gelişme aşamasıyla, objektif toplum koşullarıyla şu veya bu devletler kategorisine girer. Yöneticileri isteseler de istemeseler de, bir ülkenin dış politikası onun gerçek durumuna, gücüne, olanaklarına uygun düştüğü oranda başarılı olur. Aksi takdirde çıkmazlara, açmazlara düşer; bizim dış politikamızın düşmüş olduğu gibi.

Bu noktada dış politika ile iç politikanın ilişkisi konusuna gelmiş oluyoruz. Sanki tartışılmış, kanıtlanmış bir şeymiş gibi hep yinelenip durur, ‘dış politikayı iç politikaya karıştırmayalım, dış politikayı iç politikadan ayrı tutalım’ derler. Eğer burada iç politikadan, dış politika konularını küçük partililik hesaplarına, oy avcılığı hesaplarına alet edilmek kast ediliyorsa, doğrudur. Ama politikayı böyle dar ve yüzeysel anlamda anlarsak o zaman yalnız dış politika konuları değil, iç konuları da bu anlamda politikaya alet etmemek gerekir. Ama gerçek anlamıyla politikadan söz edeceksek dış politikayla iç politika arasında yakından bir ilişki, bir bağ vardır. Örneğin Milli Kurtuluş Savaşımızı zafere ulaştırdıktan bu yana geçen devrede, doğru bir kalkınma yöntemi izleyip de ülkeyi kalkındırabilmiş, sanayileştirebilmiş, Batı ülkeleriyle boy ölçüşebilecek bir hale getirmiş olsaydık -ki yarım yüzyıla yakın bir zaman geçtiğine göre bu mümkün olabilirdi- o zaman elbette ki dış politikamız bugünkü bağlı durumda olmazdı. Bütçenin tümü üzerinde konuşan parti sözcümüzün de belirttiği gibi, Hükümet günlük yaşantısı için, yıldan yıla işlerini yürütebilmek üzere bu kadar büyük oranlarda dış yardımlara, dış kredilere muhtaç hale gelirse o Hükümetin elbette ki o kredi ve yardımları veren tarafların öne sürdüğü koşulları kabul etmek zorunda kalacağı doğaldır. Ve elbette ki böyle karşısında boynu bükük kaldığı, bu kadar çok yardım ve krediyi istediği devletler karşısında, siyasi ve diğer bakımlardan da tam bağımsız ve serbest hareket edemeyecektir. Hatta bugün geç de olsa gene doğru bir kalkınma yöntemine girsek, dış krediler ve yardımlarla onları esas alarak değil de kendi kaynaklarımızı, kendi emek gücümüzü seferber edip organize ederek ve halktan yana, halkın hizmetinde milli ekonomiye yön verecek bir yoldan kalkınma yoluna gitsek yine de dış politikamızda böyle bağımlı bir durumda kalmayız.

Burada şuna da değineyim ki, bizce dış politikamızda Batıya, özellikle Amerika’ya bu derecede tek taraflı bağlanmamızın, bağımsızlığımızdan ve egemenlik haklarımızdan ödünler vererek ikili anlaşmalar ve üsler gibi sorunları başımıza sarmış

olmamızın asıl nedeni bu iç politikada, kalkınma konusunda uğradığımız başarısızlıktır. Batıdaki anlamda kapitalist yoldan ülkeyi kalkındıramayan Türk burjuvazisi, ülkenin ekonomik sorunlarını çözemeyen egemen sınıflar, kendi güçleriyle sorunları çözümlenemeyince döndüler, ne yazık ki zamanında Lord Curzon'un söylediği kehaneti doğru çıkarır bir şekilde yeniden ülkenin kapılarını yabancı sermayeye, yabancı tekellere, kredilere, yardımlara açtılar. Bizim böyle tek taraflı Batıya, Amerika'ya bağlanışımızın asıl sosyolojik nedeni buradadır, yapımızdan gelmektedir ve bu egemen sınıflar yine dış kredilerden ve yardımlardan kendi sınıfsal çıkarları bakımından zarar görmedikleri içindir ki, bu politikada ısrar etmektedirler. Sovyetlerin 1945'te bize yaptıkları haksız ve yersiz istek⁽¹⁾ bu dönüşü kolaylaştırmıştır ve bu dönüşün maskelenmesine yaramıştır. O istekler yapıldığı zaman çok haklı olarak "hayır" dedik ve Sovyetler bu isteklerini askeri hareketle desteklemeye kalksalar elbette ki dövüşecektik; elbette ki, bir ikinci Ulusal Kurtuluş Savaşı yapacaktık ve hiç kuşku yok ki, yine muzaffer olacaktık. Ama hatırlamak gerekir ki, Sovyet Rusya bu isteklerini eylemlerle desteklemedi, destekleyemedi de. O zaman NATO içinde olmadığımız halde, Amerika'nın yardımı da olmadığı halde bunu yapmadı, yapamazdı ve eğer o zaman Devlet yönetimini elinde tutanların yeter derecede politika şansı olsaydı bunun bir kuru tehditten ibaret olduğunu anlardı. Savaştan yeni çıkmış, 17 milyon insan yitirmiş, binlerce kasabası, büyük sanayi merkezleri yıkılmış bir Sovyet Rusya, Türkiye gibi dünyanın çok hassas bölgesinde olan ve büyük devletlerin çıkarlarının çatıştığı ve parmağı olduğu bir yerde bir askeri harekâta geçemezdi. Nitekim bir yıl sonra 1946'da değil yeni bir askeri harekâta yeltenmek, askeri işgali altında bulundurduğu İran bölgesini boşaltmak zorunda kaldı. Yine aynı Rusya kendi tekelinde sınıksız tuttuğu Kominform'un⁽²⁾ üyesi olan Yugoslavya baş kaldırdığı zaman ona dahi söz geçirmek gücünü kendisinde bulamadı.

Bu bakımdan bizim böyle Amerika'ya abanmamızı, egemenliğimizden, bağımsızlığımızdan bu kadar ödünler verecek şekilde oraya bağlanmamızı 1945'te yapılmış, arkası gelmemiş bir Sovyet isteğiyle açıklamaya çalışmak, çok yüzeyde bir açıklama olur. Kaldı ki, Batı ile ilişkilerin yalnızca askeri bir savunma ilişkisi olmadığı daha ilk yapılan en küçük anlaşmalardan itibaren belli oluyordu. İlk anlaşma 23 Şubat 1945'te savunma maddeleri, hizmetleri ve bilgi alışverişi üzerine yapılmış bir anlaşmadır. Fakat bakıyorsunuz bu konuda bir anlaşmayla hiçbir organik, içerik bakımından akılcı ilişkisi olmayan bir madde geliyor: Gümrük tarifelerinin indirilmesi, hizmet kullanımı ve mal değişiminin serbest bırakılması. Demek ki, daha o andan böyle askeri bilgi alışverişi yanında Amerika, bize ekonomik bakımdan nüfuz etmeye ve ekonomi alanında bizim içişlerimize karışmaya başlamış, gümrüklerimizi indirmemizi, mal ve hizmet kullanımı değişiminin serbest olmasını istiyor.

İkinci anlaşma 27 Şubat 1946 da imzalanan Türkiye arazisi dışında satılığa çıkarılan donatım ve malzeme fazlasının bizim tarafımızdan satın alınması için 10 milyonluk bir kredi anlaşması. Fakat bu kredi anlaşmasında da birdenbire bakıyorsunuz yine bu içerik ile hiçbir mantıklı ilişkisi olmayan bir madde geliyor. Bu malzemenin bedellerinin karşılık fon olarak Türkiye Merkez Bankası'nda biriktireceği, bu fonların Amerika'nın emrinde tutulacağı ve Amerika'nın bu paraları kültürel, ahlaki ve insani amaçlar için kullanabileceği yazılı. Yani kültür emperyalizminin ilk

maddesi de bu 10 milyon dolarla beraber içeriye giriyor.

Ondan sonra 7 Mayıs 1946, 12 Temmuz 1947 ve 4 Temmuz 1948 Anlaşmalarına da baktığımız zaman bunlar hep askeri yardım anlaşmaları gibi görüldüğü halde, hep aralarına böyle bizim gümrüklerimize, kültürümüze, mal değişimine ve hatta paramızın istikrarına yönelik, yani içişlerimize yönelik ekonomik ve mali nitelikte maddeler sokulmuş. Demek ki sorun, öyle yalnızca Sovyetlere karşı bir savunma sorunu değilmiş.

Kaldı ki, bugün 1945 veya 1950'deki dünya koşulları yoktur. Her iki blokta da çözümler ve gevşemeler vardır. Amerika'nın kendisi de bugün NATO'nun artık askeri fonksiyonu bakımından bir değeri kalmadığını, Avrupa'nın birleştirilmesi, barış sorunlarının çözümlenmesi yolunda kullanılması gerektiğini söylüyor. Nitekim NATO'nun yaz başlarında yaptığı Konsey toplantısından sonra yayınlanan bildiride de NATO'nun baş hedeflerinden birisinin Avrupa'nın ve Almanya'nın ikiye bölünmesinin ortadan kaldırılması, Avrupa'nın birleştirilmesi olduğu belirtilmiştir. Son yapılan toplantıda yine Avrupa'nın Batısı ile Doğusu arasındaki ilişkilerin değiştirilmesi önerisi getirilmiştir. Varşova Paktı ülkelerinden de askeri paktların iki taraflı tasfiyesi önerileri gelmektedir. Akdeniz'in nükleer silahlardan arındırılması önerileri ortaya sürülmektedir. Bu bakımdan bugünkü durumu, NATO'yu değerlendiren 1969'da⁽³⁾ NATO'dan çıkıp çıkmamak konusunu incelerken bu değişen koşullar göz önünde bulundurmak elbette ki gerekir.

Yine Sayın Dışişleri Bakanı 7 Ocak günlü konuşmasında Üçüncü Dünya Savaşı konusunu ele aldı ve aynen şöyle dedi: "Üçüncü Dünya savaşı çıkarsa biz yerimizi değiştirmedikimize ve o savaşa belirli bir cephe ve safta bulunduğumuza göre daha kuvvetli mi olmamız, daha zayıf mı olmamız konusu tartışılacağı gibi Üçüncü Dünya Savaşı çıkacaksa üslerde mevcut silahlardan arınmamız mı, yoksa o silahları sağlamamız mı gerektiği ayrıca incelenmeye değer bir konu oluşturur." Bu sözlerden anlaşılıyor ki, Sayın Dışişleri Bakanı, bir kere 3. Dünya Savaşı olasılığını hiç önemsemeyerek çok olağan bir şeymiş gibi söz konusu ediyor, sonra da Türkiye'nin mutlaka bu Üçüncü Dünya Savaşına gireceğini, bunu kaçınılmaz bir sonuç gibi kabul ediyor. Oysa Türkiye'nin ulusal çıkarları bakımından bir Üçüncü Dünya Savaşında yeri yoktur. Üçüncü Dünya Savaşı çıkacaksa dünyada iki dev devlet arasında, kendi aralarındaki sorunları çözmek üzere çıkacaktır. Üçüncü Dünya Savaşı bir nükleer savaş olacağına göre, biz o savaşa katılırsak ilk hedefi oluşturacak ülkeler arasındayız. Şehirlerimiz yıkılacak ve bazı bölgelerimiz radyoaktif hale gelecektir. Bizim Üçüncü Dünya Savaşından ne bir çıkarınız var, ne de böyle bir savaşa taraf olacak gücümüz var. Biz Üçüncü Dünya Savaşına girersek, böyle bir savaşa taraf olacak güçte olduğumuz için, bunda ulusal çıkarımız olduğu için değil, ama artık ünlü olmuş bir deyimle, Amerika'nın ileri karakolu durumunda olduğumuz için gireceğiz. Türkiye'nin ulusal çıkartarı tıpkı ikinci Dünya Savaşında olduğu gibi 3. Dünya Savaşının dışında kalmaktır ve bizim her zaman ileri sürülen jeopolitik durumumuz böyle bir savaşın dışında kalmamıza olanak veren bir durumdur. Nasıl İkinci Dünya Savaşı'nda her iki taraf da önce bizi kendi taraflarında savaşa sokmak istemelerine karşın sonra savaş dışında kalmamızı kârlı buldularsa, bir 3. Dünya Savaşı'nda da jeopolitik durumumuz önemli olduğu için bu durumu iyi değerlen-

direrek hareket edersek gene 3. Dünya Savaşı'nın dışında kalabiliriz ve Türkiye'nin çıkarı bu savaşın içinde olmakta değil, bu savaşın dışında kalmaktadır. Fakat hiç kuşku yok ki, 6 Ocak tarihindeki konuşmamda da açıkladığım gibi, biz NATO'nun içinde kaldıkça ve burada Amerikan üsleri buldukça ve bu Amerikan üslerinden Sovyetlere saldırı olanağı her zaman var oldukça bir Üçüncü Dünya Savaşı'nın dışında kalabilmemize olanak yoktur.

Bu noktada, her zaman ileri sürülen bir konuya değinmek istiyorum. Daima sağdan soldan, oradan buradan şöyle bir söz işitiyoruz; NATO'dan çıkarsak, Amerika'dan koparsak Rusya'nın kucağına düşeriz, deniyor veya bize karşı soru soruluyor“Evet, NATO'dan, Amerika'dan kopalım da Rusya'nın kucağına mı düşelim, bunu mu istiyorsunuz?” Arkadaşlar, duyarlılığınızı ne kadar körleşmiş, hayret ediyorum. Böyle bir düşüncenin ve böyle bir ifadenin ne kadar ulusal onuru incitici bir düşünce ve söz olduğunu artık fark etmez olmuşsunuz. Bu Amerikan propagandası, Amerika'ya bu derece tek taraflı bağlanma o kadar içimize işlemiş, beyinlerimiz yıkanmış ki, bu ulusun kimsenin kucağına düşmeden bağımsız yaşabileceğini düşünemez, buna inanamaz hale gelmişiz. Böyle düşünenlerin ve söyleyenlerin kendi politikaları bakımından gerektiği durumlarda ağızlarından düşürmedikleri Büyük Atatürk sağ olsaydı, bunu dinleseydi acaba ne derlerdi? O da Kurtuluş Savaşına başladığı zaman koşullar son derece olumsuzdu. O zaman da “Düveli Muaz-zamaya karşı koyamayız” deniyordu. Oysa karşı koyduk, zaferimizi kazandık ve o günden bugüne de dünyada bir tek ulusal kurtuluş savaşı vermiş olan ülke yoktur ki, bu kurtuluş savaşlarında zafere ulaşmamış olsun. Bu konulara yarın Milli Savunma konusunda yine de değineceğim. Yalnız burada hatırlatayım ki, ulusal kurtuluş savaşlarının stratejisi, taktiği, savaş yöntemleri başka ülkelere saldırmak için yapılan emperyalist savaşların stratejisinden, taktiğinden, yöntemlerinden farklıdır. Bunun içindir ki ulusal kurtuluş savaşları mutlaka zafere ulaşmaktadır ve ulaşacaktır.

Kaldı ki, askeri bloklara girmemek, yalnız kalmak demek değildir. Bu da yanlış bir düşünce. Büyük dünya devletlerinin büyük çoğunluğu askeri bloklara dahil değildir. Askeri bloklara girmemek tarafsız olmak da değildir. Askeri bloklara girmemek demek, peşinen angaje olmamak demektir. Askeri bloklara girmemek demek, gelen her bilgiyi ulusal çıkarlar bakımından değerlendirmek ve gerekiyorsa o zaman taraf da tutmak demektir.

Kıbrıs konusuna gelince; yine 6 ve 7 Ocak tarihlerinde yapılan uzun konuşlara karşın bu konuda Hükümetin tutumu ve izlediği politika hala açıklığa kavuşmuş değildir. Sayın Dışişleri bakanı dediler ki, “Görüşmelere kesin formüllerle gidilmez. Bu bir pazarlık işidir. İnsan her istediğini kabul ettirmez. Onun için ayrıntılarıyla görüşmelerin ne yolda ilerlediğini, ne gibi konuların konuşulduğunu söyleyemem, açıklayamam.” Biz kendilerine ayrıntıları sormadık. Biz kendilerine eldeki alternatifleri hatırlattık ve bunlardan hangisi üzerinde, ayrıntıları, çözüm sekileri ne olursa olsun, bir çözüm şekli düşünüyorsunuz, diye sorduk.

Alternatifler de şöyle idi: Birincisi, Kıbrıs'ın bağımsızlığının devamı ve bu durumda Türk toplumunun, toplum olarak haklarının korunması, Kıbrıs Devletinin yönetimine katılmaları. İkinci alternatif Enosis. Üçüncü alternatif de bölüşme ve iki taraflı⁽⁴⁾ bağlanma. Enosis'e karşıyız deniyor. Elbette karşı olmalıyız. Demek ki, bu

alternatif elimine edilmiş. Bağımsız Kıbrıs Devleti konusunda Hükümetin görüşünü öğrenmek istedik, fakat bunu öğrenmek mümkün olmadı. Biz o zaman dedik ki, bir yıl kadar önce Hükümet bağımsız ve federatif veya konfederasyona bağlı devletler biçiminde bir Kıbrıs tezine eğilimli görünüyordu. Bunun belirtilerini de o konuşmamda arz etmişim. Bunu yinelemeyeceğim; ama şimdi bundan vazgeçmiş görünüyor. Ve dedik ki, gazetelerde çıkan haberlere göre Commonwealth⁽⁵⁾ yöntemine benzer bir biçimde Kıbrıs'a bir otonomi verilerek Yunanistan'a bağlanacakmış gibi haberler çıkıyor, bundan endişe duyuyoruz, bilmiyoruz esas tezimiz nedir? Ayrıntıları değil, somut şekil değil, bağımsızlık mı, iki taraflı bağlanma ve bölüşüm mü, iddia edildiği gibi koşullu bir Enosis mi? Kendileri buna açık bir yanıt verecekleri yerde, daima sık sık yaptıkları gibi bir kaçamak yoluna gitmek ve bizi suçlamakla konuyu geçiştirmek yolunu seçtiler.

“İki taraflı bağlanma ve bölüşümden Türkiye İşçi Partisi neden endişe duyuyor?” dediler. Biz bundan endişe duymuyoruz. Tutanaklar şimdi basıldı, elinizdedir. Böyle bir endişeyi ifade eden tek bir cümle, tek bir kelime yok. Biz daha da ilerisine giderek dedik ki, Kıbrıs'ın stratejik önemi dolayısıyla Kıbrıs'ı elinde tutan Devlet, bütün Ortadoğu'yu ve bu arada Türkiye'yi ve Türkiye'nin güney sahillerini kontrol edebildiği için gönül isterdi ki, Kıbrıs Türkiye'nin elinde olsun, dedik. Ama Sayın Çağlayangil'in de belirttiği gibi, uluslararası ilişkilerde her istediğimizi gerçekleştirmek mümkün olmuyor ve Kıbrıs'ın Türkiye'ye iadesi söz konusu bile edilmiyor. O durumda dedik, ikinci tercih edilecek şey Kıbrıs'ın hiçbir yabancı devletin elinde, askeri kontrolü altında olmamasıdır ve yine objektif koşullar bakımından dedik ki, bugün öyle aldatıcı koşullu bir Enosis biçiminde, sözde bağlanma değil, gerçek anlamda iki taraflı bağlanma mümkün müdür objektif koşullar bakımından ve açıklama getirdim, yani dedim, bir zamanlar yeşil hat denilen hattın veya Rum ve Türk toplumlarının nüfus oranına göre bir yerden adayı bölerek iki taraflı gerçek anlamda bir bölüşme ve bağlanma bugün mümkün müdür? Ve tahminini yaparak bu şıkkın da bizim arzumıza uygun da olsa dünya konjonktürü bakımından mümkün görülmediğini belirttim ve dedim, “Korkuyoruz ki, iki taraflı bağlanma, bölüşme diye aslında koşullu, hem de çok

küçük koşullu olan Türkiye'ye birtakım ufak ödünler vererek, durumu kurtaracak şekilde ödünler vererek bir Enosis'e gitmek, bir Enosis şekli bize kabul ettirilmek istenmesin.” Endişemiz bu idi. Bölüşme veya bağlanma diye bunun paravanası ardında gerçekten bölüşme ve bağlanma olmayan koşullu bir Enosis'in kabulü endişesi idi.

Nitekim Sayın Çağlayangil yaptıkları açıklamalarda da belirttiler ki, daha 1960'dan önce bu Meclis Hükümete bölüşme tezi üzerinden bir anlaşmaya gidilmesi için direktif vermiş. Fakat işte Dünya siyasi konjonktürü, objektif koşullar bakımından bu mümkün olmamış. O zamanın muhalefet lideri Zürih ve Londra anlaşmalarından sonra artık bölüşme yolu tamamen kapandı demiş. Üstelik bu bölüşüm ve iki taraflı bağlanma konusunda Sayın Çağlayangil de aynen şu cümleyi söylüyor: “Siyasi konjonktürün uygun olmadığı görüşünde beraberiz.” Öyle ise işte biz de bunu belirtiyoruz, ‘konjonktür, objektif koşullar gerçek anlamda bir bölüşüm ve ikili bağlanmaya uygun görünmüyor’ diyoruz. Bunun endişe neresinde? Bizim

endişemiz koşullu bir Enosis'in iki taraflı bağlanma diye öne sürülmesi endişesidir ve bu konuda biz Amerikalıların ve İngilizlerin bizi desteklemediğini ve niçin desteklemediğini açıklamaya çalıştık. Bu konuda Sayın Çağlayangil şöyle beyanda bulundu: "Ben yazdım" dedi, "Türkiye İşçi Partisi sözcüsü aynen şöyle dedi" diye okudu. Biz güya demişiz ki, Yunanistan NATO Devletidir, petrol var, şu var, bu var, Amerika bizi tutmaz, bu konuda daima karşıyızdır, o bakımdan siz bu bağlanmaktan vazgeçin, demişiz. Bu gibi yerler üslerden arınmalı, milliyetçi, genç ve bağımsız ülkelerin elinde kalmalı. Sonra da Sayın Çağlayangil ekliyor "Milliyetçi, genç, bağımsız millet, eşittir Makarios."

Tutanaklar çıktı, böyle bir ifade, "Genç, milliyetçi, bağımsız ülkelerin elinde kalmalı" ifadesi veya "Siz bağlanmaktan vazgeçin" ifadesi kesinlikle yoktur. Biz aksine, o tutanaklarda da aynen olduğu gibi, demişiz ki, "Makarios'un anladığı anlamda bir bağımsızlığı biz savunmak zorunda değiliz", demişiz ve gerçekten de bizim ile ri sürdürdüğümüz bağımsız, federatif Kıbrıs Devleti tezi, Makarios'un hiçbir zaman savunmadığı, hiçbir zaman taraftar çıkmadığı bir tezdur. Bu bakımdan başka zamanlarda olduğu gibi, böyle önemli konularda açık seçik yanıtlar vereceğine, böyle suçlamalarla "Makarios yanlısıdır", yok "Doğu Bloğunda sandık kendimizi, Varşova Paktında sandık kendimizi" gibi ifadelerle konuyu geçiştirmeye bakıyoruz. Bizi Amerika neden Kıbrıs konusunda desteklemez, görüşüyle ilgili açıklamamızı kabul etmiyorlar, öyle görünüyor söylediklerinden. Fakat kendileri karşı bir açıklama yapmıyor. Öyle ise kendileri yanıt versinler, neden 1964'te Johnson bize o ünlü mektubu gönderdi? Neden 'Verdiğimiz silahları Kıbrıs'ta kullanamazsınız' dedi? Neden 'karşılıklı görüşme olanağı sonuna kadar kullanılmamıştır, müdahaleniz onaylanamaz,' dedi? Neden, oraya müdahale ederseniz ve Sovyetler de size karşı çıkarsa biz NATO üyeleri size yardım edip etmemekte düşünürüz, dedi? Neden, biz askeri müdahaleye hazırlandığımız sırada Altıncı Filoyu Kıbrıs önlere gönderdi? Neden, bizi böyle önlerken Yunanistan da NATO üyesi olduğu halde onun Adaya 10000 asker göndermesine göz yumdu, engel olmadı? Öyleyse bunların açıklamasını yapınlar, neden Amerika bu şekilde hareket ediyor?

Madem ki bizim açıklamamızı beğenmiyorlar veya doğru bulmuyorlar. Ama böyle konularda daha önce de belirttiğim gibi, Sayın Çağlayangil sorunları başka bir birtakım yöntemlerle, esprilerle, Doğu Bloğuna atıflar yapmakla geçiştirmek yolunu tercih ediyor. Fakat sorunlar bu şekilde geçiştirilmez. Belki o an için esprilerle ve kendi grubunun alkışları ile geçiştirilmiş gibi görülür ama, çözüm bekleyen sorunlar ortadadır, onlara çözüm gelmez ve millet karşısında, tarih karşısında sorumluluğumuzu hatırlamamız gerekir. Bu gibi ciddi konularda böyle esprilerle, Doğu Bloğu, Varşova Paktı, Makarios'u tutmak gibi yersiz suçlamalarla geçiştirmek bu konuların ciddiyetiyle ne derecede bağdaştırılabilir? Bunlar tutanaklara geçiyor. Elbette ki bir gün bu Türkiye'nin siyasi tarihini yazacak olan bilginler bu ifadelerimizi okuyacaklardır. Böyle önemli konularda bu tür hafifliklere sapan, bu çeşit, o an için geçiştirici yanıtlar veren bir Hükümet yetkilisi hakkında acaba o tarihçiler ve siyasal bilginler ne düşüneceklerdir?

Bu son zamanlarda Dışişleri Bakanlığımız gerek Sovyet ve diğer Doğu Bloğu ülkeleriyle, gerek Üçüncü Dünya devletleriyle ve bu arada Arap ülkeleriyle temaslarda

bulunuyor, ilişkileri geliştirme arzusunu gösteriyor. Ama bu gibi temaslar acaba gerçekten tek taraflı bir politikadan kurtulmanın işaretleri midir, yoksa çok dar ve kısa vadeli birtakım politik hesaplarla girişilmiş yüzeyde taktikler midir? Bunun hakkında henüz kesin ve güvenli bir kanıya varmış değiliz. Değiliz, çünkü örneğin Sovyetlerle 7 proje üzerinde yapıldığı söylenen anlaşmanın üzerinden bir hayli zaman geçtiği halde bu projelerin uygulanmasının ilerlediğine dair haberler duymuyoruz. Yapılmış olan kültür anlaşması hâlâ Meclise sevk edilmiş değil. Aynı zamanda çelişmelere de düşüyoruz. Örneğin bir taraftan Çin'e heyet gönderiyoruz, tüccarlarımız oraya mal ihraç ediyorlar, kısmen ve daha da etmek istiyorlar. Çinlilerden de bir süre önce bir heyet geldi. Ama diğer taraftan da Birleşmiş Milletlerde Kızıl Çin'in bu teşkilata alınmasına karşı Amerika'ya uyararak yine oy kullanıyoruz. Oysa bizim Kızıl Çin'le çatışan ulusal çıkarlarımız yok. Aksine ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi bakımından çıkarlarımız var. Dünya barışı bakımından da bunda bir çıkar yok. 700 milyonluk bir ülkeyi bir dünya örgütünün dışında bırakırsanız o dünya örgütü tamamlanmış olmaz ve onun dışında bırakılması dünya barışına hizmet etmiş olmaz. Amerika diyor ki, "Kızıl Çin savaştır, onun için Birleşmiş Milletlere alınması doğru değildir." Kızıl Çin'in savaşçı olduğunu kabul etsek dahi, iyi ya 700 milyonluk koskoca bir ülke bir taraftan da atom silâhlarını geliştiriyor, bu ülkenin bu örgütün dışında olması mı onun savaşçılığını önler, barışa hizmet eder; yoksa onu Birleşmiş Milletler topluluğuna alıp da o topluluğun kontrolü altında tutmak, orada eleştirilerde bulunmak, uyarılarda bulunmak ve gerektiğinde kararlar almakla mı barışa hizmet edilmiş olur? Gerçeklere göz yumarak devokuşu gibi kafanızı kuma gömerek sorunlar çözümlenemez. 700 milyonluk bir ülke, var gücüyle kalkıyor, şimdiden atom silahlarına sahip oluyor ve böyle bir ülkeyi Birleşmiş Milletler denilen bir örgütün dışında tutmak için oy veriyoruz. Neden? Çünkü Amerika öyle oy veriyor. Bizim ulusal çıkarlarımız buna engel değil.

Arap ülkeleriyle olan ilişkiler de tam güven verici şekilde değil. Gerçi son zamanlarda Birleşik Arap Cumhuriyeti ile de temasa giriştik. Ama bütün olaylardan belli oluyor ki, bu Arap ülkeleri arasında Suudi Arabistan'a ve Tunus'a özel bir eğilimimiz var.

İslam Paktı konusunda geçen yıl burada yaptığı konuşmada Sayın Çağlayangil "Bu pakt Müslüman devletlerin arasını bozarsa girmeyiz, bozmasa gireriz" demişti. Son zamanlarda çıkan açıklamalarında ise, İslam Pakta girmeyeceğimiz belirtiliyor. Oysa Ortadoğu'da biz daha da aktif bir rol oynamalıyız. İslam Paktı düşüncesinin ve girişiminin arkasında hangi güçlerin, hangi hesapların bulunduğunu incelemeli ve iyice bilmeliyiz ve hiç kuşku yok ki iç politikada dinin politikaya, oy avcılığına alet edilmesi, bu yolda kötüye kullanılması ne kadar yanlışsa dış politikada da İslam dininin birtakım Müslüman olmayan devletler tarafından kendi çıkarları için bir alet olarak kullanılmasına da izin vermemeliyiz.

Üçüncü Dünya devletleriyle olan ilişkilerimize gelince: Bu ilişkiler de hangi düşünceye dayanıyor ve acaba Üçüncü Dünya devletlerine bizim dış politikamızda gerçekten bir değişiklik olduğu hakkında bir güven veriyor mu? Bu soruya da biz kesin ve açık bir yanıt veremiyoruz. Biz gerek Doğu ülkeleriyle, gerek Üçüncü Dünya devletleriyle ve bu arada Arap ülkeleriyle ilişkileri geliştirme yoluna özellikle

Kıbrıs krizinden sonra giriştik ve hep onların Kıbrıs sorununda desteğini kazanmaya çalıştık. Oysa bu üçüncü Dünya devletleri eğer buna inanırlarsa -ki anlaşılıyor böyle bir kuşkulana var- biz yalnız Kıbrıs konusunda onların desteğini kazanmak için bu ilişkileri kuruyoruz. O zaman onları kendimize dost olarak kazanmamıza olanak yoktur. Diğer ülkelerle ilişkilerimizi düzenlerken kısa vadeli amaçlarla hareket edilmemelidir.

Genel olarak Türk Hükümetinin izlediği dış politika hakkında yapacağımız eleştiri bu politikanın böyle kısa, dar amaçlarla yönetildiği, miyop bir politika olduğudur. Oysa, ilişki kurmak istediğimiz ülkelerin dış politikasına yön veren esas prensipler nedir, onların dış politikaları hangi eksen etrafında dönüyor? Öncelikle bunu anlamamız, doğru tam koymamız gerekir ve sonra onların dış politikasına yön veren eksen ve ilkelerle bizim ulusal çıkarlarımız nerede uyum içinde oluyor, o uyum noktalarını bulup öylece dostluk ilişkilerini geliştirmemiz gerekir.

Üçüncü Dünya devletlerinin iki belirgin özelliği vardır. Bunların birisi, çok anti-emperyalisttirler. Anglo-Sakson emperyalizmine karşı büyük kuşkuları vardır. İkincisi de bağımsızlık hususunda çok hassastırlar. Makarios'u İngiliz emperyalizmine karşı mücadele veriyor, bağımsızlık mücadelesi veriyor diye tutuyorlar ve nitekim sonraki açıklamalarında belirttiler, "Enosis'e biz karşıyız" diye. Gerekir ki, biz Üçüncü Dünya devletlerine Makarios'un iki taraflı bir kılıç gibi kestiğini, gerçi bağımsızlık mücadelesini verdiğini; ama, İngilizlere karşı bağımsızlık mücadelesini sonunda Enosis'i gerçekleştirmek üzere verdiğini bir kere iyice anlatmamız gerekir. Aynı zamanda, bu Üçüncü Dünya devletleri bizi, hemen her küçük sorunda daima Amerika'nın paralelinde bir politika yürütüp oy kullandığımızdan dolayı Amerika'nın, Anglo-Saksonların paralelinde, dümen suyunda hareket eden bir ülke olarak görüyorlar. Böyle gördükleri sürece ve bizim ilişkilerimizi "yalnızca Kıbrıs konusunda bizim desteğimizi kazanmak istiyorlar", diye değerlendirdikleri sürece Üçüncü Dünya devletleri ile gerçekten sağlam ilişkiler kurabilmemiz ve onları kazanmamız mümkün değildir. Üçüncü Dünya devletleri için bu böyle olduğu gibi, Avrupa devletleri için de böyledir, Amerika için de böyledir, Sovyetler için de böyledir, bütün ülkeler için böyledir. Böyle kısa vadeli amaçlarla, küçük politika oyunları ile değil, her ülkenin politikasının esas yönünü ve eksenini belirleyip sonra o eksen ve yönle bizim ulusal çıkarlarımızın nerelerde uyduğuna doğru olarak saptayıp uzun vadeli, döneke olmayan, oturaklı bir politika izlemek zorundayız.

- (1) *Boğazların Türkiye ile Sovyetler Birliği tarafından ortak savunulmasını istemişlerdi.*
- (2) *Komünistler arasında dayanışmayı artırmak amacıyla 1947'de Sovyetler Birliği'nin öncülüğünde SSCB, Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Romanya, Yugoslavya, Fransa ve İtalya komünist partileri tarafından kurulan örgüt.*
- (3) *Anlaşma süresinin dolacağı tarih.*
- (4) *İki taraf: Türkiye ve Yunanistan.*
- (5) *İngiliz Uluslar Topluluğu.*

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 66-77